

КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

УДК 341.16:001 ЮНЕСКО]: 008 (477) "364"

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-25-7>

Гуменюк А.Г.

<https://orcid.org/0000-0002-7930-3666>

ЗБЕРЕЖЕННЯ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Стаття розкриває проблеми збереження світової культурної спадщини ЮНЕСКО в Україні в умовах повномасштабної війни та російської агресії. Авторка зробила спробу проаналізувати культуру як фактор формування національної ідентичності. Визначила виклики, які постають в культурній сфері держави в умовах війни, до них віднесла такі як недостатнє фінансування, низька оплата праці і загалом нівелювання культури у важливому значенні для населення, народу, нації.

Одним з основних аспектів розвитку культури представлено збереження національної спадщини України, зокрема матеріальних та нематеріальних пам'яток спадщини ЮНЕСКО. У статті досліджено стан в якому стані вони перебувають під час російсько-української війни та проблеми з їх збереження. Розкрито основні етапи розвитку співробітництва України з ЮНЕСКО: 1954-1962 – початковий етап становлення відносин; 1962-1980 – етап розгортання активної співпраці; 1980-1990 – етап розширення участі України в програмі діяльності організації. З 1991 р. – етап якісно нових відносин, чому сприяло здобуття незалежності. Важливим кроком стало включення історико-архітектурних та природних об'єктів України до списку світової спадщини ЮНЕСКО.

З 2014 р. ведеться обговорення та вирішення низки актуальних питань щодо стану та перспектив співробітництва ЮНЕСКО у світлі запобігання новим викликам і загрозам, зокрема окупації РФ українських територій. Також постає питання розширення переліку кількості пам'яток. Дано короткий опис основних пам'яток та потенційних об'єктів на включення до переліку світової спадщини ЮНЕСКО.

Зроблено висновок, що завдяки активній державній і суспільній діяльності питання збереження спадщини ЮНЕСКО в Україні є на порядку денному і ця спадщина не тільки збереглась, а й активно поповнюється. Однак Україна ще має активно працювати і в напрямку популяризації українських об'єктів в країні і світі, розвінчувати міфи росіян про нашу спадщину тощо.

Ключові слова: ідентичність, культура, культурна пам'ятка, світова культурна спадщина, ЮНЕСКО, Україна.

Триває боротьба українців за збереження власної нації, власної ідентичності. Боротьба відбувається на різних фронтах – військовому, політичному, дипломатичному, економічному, освітньому тощо. Помітним аспектом в збереженні національної ідентичності є історична культура. Сам культурний код динамічний по своїй суті, він здатний змінюватися залежно від конкретно-історичних умов розвитку тієї чи іншої соціокультурної системи. Водночас гнучкість культурного коду зумовлена функціями, які він виконує у соціумі:

- соціальне наслідування (культурний код визначає особливі системотвірні чинники, частина яких забезпечує відтворення генерацій, а також увідповіднення форм та способів їх життєдіяльності; іншим властива здатність змінюватися, що допомагає пристосуватися до змін умов середовища);
- формування ідентичності (отриманий як спадок культурний код передає чіткі засади та можливості для ідентифікації людини у своєму культурному середовищі);
- соціальне конструювання (систематизація культурного досвіду та формування характерного типу історичної культури, який буде представлений місцем нації або окремого її представника у світі) [1].

В цілому можемо стверджувати, що повномасштабне вторгнення ще раз зробило акценти на виклики, які постають в культурній сфері держави – недостатнє фінансування, низька оплата праці і загалом нівелювання культури у важливому значенні для населення, народу, нації. Але культура має посідати верхнє місце у пріоритетах влади. Недарма згадується цитата прем'єра Британії Уїнстона Черчілля в часи Другої світової війни: «Якщо немає культури, навіщо тоді ми воюємо?». Україні вже зараз, під час війни, яка триває вже 9-ий рік, потрібно розвивати культурну сферу, яка є важливою для самоусвідомлення себе як нації і гордість за неї зараз і у післявоєнний час. Також це необхідно для усвідомлення України як окремого суб'єкта на світовій арені, повністю від'ємного від нашого ворога.

Одним з основних аспектів розвитку культури є збереження національної спадщини України. Зокрема це є спадщина ЮНЕСКО, яка представлена в країні низкою матеріальних та нематеріальних пам'яток. В якому стані вони перебувають? Що з ними відбувалося та відбувається в контексті збереження під час російсько-української війни, яка триває 9-ий рік? Які перспективи та виклики постають сьогодні в цьому аспекті? Дана стаття має за мету відповісти на ці та інші питання.

Україна стала членом ООН з питань освіти, науки і культури 12 травня 1954 р. За часів СРСР ЮНЕСКО була чи не єдиною універсальною міжнародною організацією системи ООН через участь у програмах якої українські науковці, наукові установи та навчальні заклади, окремі вчені мали змогу долучатися до реалізації міжнародних проєктів у галузі новітніх технологій, обмінюватися передовим досвідом зі своїми зарубіжними колегами. Можливості організації також використовувалися для популяризації освітніх знань про Україну та її історію.

На шляху розвитку співробітництва України з ЮНЕСКО хронологічно можна виділити кілька етапів:

- 1954-1962 – початковий етап, коли відбувалося становлення відносин.

- 1962-1980 – етап, коли Україна розгорнула активну співпрацю в рамках ЮНЕСКО. Українські представники обиралися в 1968 р. до Президії генеральної конференції ЮНЕСКО, були головами та заступниками голів її робочих груп. В цей час розпочалося більш широке залучення представників українських наукових і творчих кіл до участі у міжнародних заходах, що відбувалися по лінії ЮНЕСКО.
- 1980-1990 – етап, який позначений розширенням участі України в програмі діяльності організації. В цей період Україна була вперше обрана до Виконавчої ради ЮНЕСКО на період 1980-1985 рр. У 1980 р. в МЗС України був створений окремий підрозділ, який одержав назву «Секретаріат комісії УРСР у справах ЮНЕСКО». Продовжувалося активне залучення українських діячів науки, освіти, культури до участі в проектах й заходах ЮНЕСКО.

Нову якість відносин України і ЮНЕСКО набули після здобуття нашою державою незалежності. Зважена й послідовна позиція нашої держави, значний потенціал й напрацьований досвід співробітництва забезпечили зміцнення її авторитету у цій організації. Водночас Указом Президента України від 26.03.1996 р. була створена Національна комісія України у справах ЮНЕСКО. Наразі до її складу входять понад 60 представників міністерств і відомств, керівників кафедр ЮНЕСКО, українських об'єктів, включених до світової спадщини ЮНЕСКО, громадських організацій тощо.

Важливою в плані поширення інформації про Україну була робота щодо включення історико-архітектурних та природних об'єктів до списку світової спадщини ЮНЕСКО.

Останній за часом візит Генерального директора ЮНЕСКО відбувся 23 квітня 2014 р. Ірина Бокова відвідала Україну та зустрілася з тодішнім керівництвом держави. Важливим аспектом візиту було обговорення низки актуальних питань щодо стану та перспектив співробітництва ЮНЕСКО у світлі запобігання новим викликам і загрозам, зокрема окупації РФ Автономної Республіки Крим. Мова йшла, зокрема, про вироблення спільного алгоритму дій для збереження та захисту української культурної, природної та наукової спадщини на окупованому Кримському півострові, забезпечення сталої роботи освітніх та наукових установ АРК, а також реалізації головних положень ухваленої на 194 сесії виконавчої ради ЮНЕСКО у квітні 2014 р. резолюції щодо ситуації в Криму [2].

Таким чином, важливою складовою роботи держави і українського соціуму після початку збройної агресії Росії у 2014 р. став захист культурної спадщини ЮНЕСКО.

На початок збройної агресії Росії проти України до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО входило сім українських культурних та природних пам'яток: «Київ: Собор Святої Софії і прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра» (рік присвоєння – 1990 р.), «Ансамбль історичного центру

м. Львів» (1998 р.), Транскордонний об'єкт науково-культурної спадщини «Дуга Струве» (геодезичні пункти Баранівка, Катеринівка, Старонекрасівка, Фельштин, 2007 р.), «Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів» (нині будинок Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 2011 р.), «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі» (спільна українсько-польська номінація, 2013 р.), «Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора» (2013 р.), «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи» (2007 р.). Станом на 2021 рік Уряд України запропонував внести до переліку Світової спадщини ЮНЕСКО ще 17 об'єктів [3]. В контексті нашої статті будуть проаналізовані основні пам'ятки, а також розглянуті потенційні об'єкти.

Розпочнемо з Софії Київської. Національний заповідник посідає важливе місце серед пам'яток столиці та України. Свідченням того є велика кількість відвідин політичних та культурних діячів світу, які приїжджають з робочим візитом до Києва – прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон, президент Франції Еммануель Макрон, прем'єр-міністр Фінляндії Санна Марін, актор Джон Глісон тощо. Тому актуальним для влади та суспільства є робота щодо збереження об'єкту, який став першим від України у списку ЮНЕСКО. Важливу роль в цьому плані відіграють небайдужі українські меценати. Зокрема 18 листопада 2021 р. у соборі Святої Софії відбулась знакова подія – урочистий захід із нагоди дарування Національному заповіднику «Софія Київська» мозаїчних портретів і різьбленого кіоту у межах меценатського проекту «Три покоління благовірності». На заході були присутні представники посольств Швеції, Франції, Німеччини в Україні, меценати заповідника, культурна громадськість і ЗМІ.

У проекті, ініціатором і розробником якого виступила група компаній «OLOS» було використано наукове дослідження кандидата історичних наук Олени Ясинецької «Три покоління благовірності: Інгігерда Шведська, Анна Київська та Едігна Баварська».

Під час заходу перша заступниця голови місії Швеції в Україні Катя Салсбек наголосила: «Ця історія про трьох жінок нагадує нам, як ми всі, європейці, пов'язані один з одним і маємо спільну історію. Дослідження, виконане Оленою Ясинецькою, допомагає нам у цьому. Посольство Швеції дуже раде бути причетним до цього процесу, особливо враховуючи те, що Інгігерда була нашою шведською принцесою».

У свою чергу, генеральний директор Національного заповідника «Софія Київська» Неля Куковальська розвінчала міф, що нібито в Новгороді зберігаються останки святої Інгігерди. За її словами, цей міф почав розвінчуватися тоді, коли в соборі Софії Київської було відкрито саркофаг і знайдено мощі жінки віком 50-54 роки. «Ми дуже віримо в те, що правду про нашу українську історію донесемо до всього світу».

Дружина посла Франції в Україні Каролін де Понсен щиро подякувала всім, хто долучився до реалізації цього прекрасного проєкту, що є чудовим свідченням дружби і співпраці між Францією та Україною. «Що може бути більш зворушливе за цю постать молоденької дівчини, яка в 15-річному віці залишає свою країну і їде до Франції, щоб стати там дружиною короля Франції Генріха I і королевою. Пам'ять про неї, про її набожність ретельно зберігається в містечку Санліс (Франція), де є її статуя, пам'ятник і де дуже добре пам'ятають про її українське коріння», – зазначила вона [4].

Також завдяки меценатам були надруковані монографії дослідниці Надії Нікітенко, присвячені підсумкам її багаторічних досліджень пам'ятки. У центрі обох досліджень – комплекс архітектури, мозаїк, фресок та написів-графіті Софії Київської. На сучасному рівні проаналізовано всі наявні джерела та науковий доробок кількох поколінь дослідників собору, запропоновано нову методику його вивчення, висвітлено вагомі результати власних досліджень. Розглянуто й осмислено унікальне архітектурне вирішення собору, колосальну кількість сюжетів довершених мозаїк і фресок. Знання про собор поповнені численними новими даними, отриманими авторкою в соборі [5].

Що стосується Києво-Печерської лаври, то в період з 2014 р. по сьогоднішня в українському інформаційному полі ця пам'ятка асоціювалась з центром «русского мира» у центрі Києва – річ про УПЦ МП, яка має явні зв'язки з ворогом України. Але за цей період вдалося знайти принаймні б одну новину, в якій йшлося про збереження пам'яті цього об'єкта. Видання Києво-Печерської лаври першої половини XVII ст. «Тріюдь Цвітна» перевели в електронний вигляд у Рівненському обласному краєзнавчому музеї. Завідувачка сектору впровадження цифрових технологій музею Ольга Морозова повідомила, що це видання було опубліковане в 1631 р., з великою кількістю ілюстрацій воно містило всі церковні служби, починаючи від Великодня і аж до свята Всіх Святих. Цю книгу сам Петро Могила присвятив своєму брату Мойсею, який був князем в Молдові [6].

Аналізуючи ситуацію навколо пам'ятки «Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі» в контексті вказаного хронологічного періоду, варто згадати засідання Міжнародної реставраційної ради місця Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО вказаного об'єкта.

Засідання є однією зі щорічних традиційних зустрічей членів ради, науковців та експертів з України та Польщі, виступаючим важливим для справи утримання дерев'яних церков-пам'яток культурної та історичної спадщини, які розташовані по обидва боки кордону. Остання з таких зустрічей відбулась у 2021 р. [6].

Пам'ятка «Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів» (нині Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) має особливе значення – це єдиний в Україні і один із шести університетів у світі, який виконує подвійну функцію: як освітня та наукова інституція та пам'ятка

Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО одночасно. У 2018 р. на базі вишу було відкрито кафедру «Архітектури і збереження об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО». Кафедра є однією з близько 800 структурних підрозділів у понад 110 країнах світу мережі ЮНЕСКО UNITWIN – програми, за допомогою якої здійснюється всестороння підтримка міжнародному співробітництву у сфері вищої освіти. Зусиллям науковців університету у 2019 р. була опублікована книга «Архітектурне диво Чернівців» (автори – Тамара Марусик, Ірина Коротун), яка стала ґрунтовним дослідженням про Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації. За підсумками Всеукраїнського рейтингу «Книжка року – 2020» видання увійшло до короткого списку у номінації «Візитівка» [7].

В найбільш плачевному стані серед пам'яток зі списку є «Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора», яка знаходиться в тимчасовій окупації в Криму з 2014 р. Досить вагомому частину інформації про неї можна дізнатися з вуст старшого наукового співробітника Інституту археології НАН України Евеліни Кравченко. Зокрема, вона розповіла, що внаслідок проведення так званих «розкопок» загарбники фактично знищили давнє передмістя Херсонеса Таврійського і інформація про його минуле втрачена назавжди.

Кравченко пояснила, що біля міста розташовувався давній некрополь із ранньохристиянськими похованнями, а також доволі бідне передмістя. Тут можна було простежити зміни в поховальному обряді, виникнення монастиря Богородиці на Дівочій горі, який функціонував і після загибелі Херсонеса. Цей монастир згадується в турецьких джерелах ХVІ ст., турки його не знищили. За словами дослідниці, упродовж кількох місяців на 25 тисячах квадратних метрів в передмісті Херсонеса росіяни проводили те, що вони називають «розкопками».

«Фактично це знищення історичної спадщини. Спочатку вони загнали туди екскаватори. Севастопольці обурилися, адже такі підходи до цього історичного місця вражають усіх. Після цього на “розкопки” загнали сотні людей. Очевидно, археологічні пам'ятки не цікавили росіян, роботи проведені таким чином, що інформація про давнє минуле втрачена назавжди... росіяни фактично знищили древнє передмістя Херсонеса», – сказала Кравченко. Вона додала, що окупанти нівелюють значення античного Херсонесу та формують концепцію, нібито це «колиска руського православ'я».

Також Кравченко повідомляла про грабіж колекцій Херсона Таврійського. За її словами, окупанти близько року тому видали «наказ» про підготовку до евакуації колекцій чотирьох музеїв Севастополя: Національного заповідника «Херсонес Таврійський», Севастопольського художнього музею ім. Крошицького, об'єднаного музею панорами і діорами, музею військово-морського флоту.

Упродовж 2021 р. співробітники кримських музеїв та «управління культури» Криму вели листування про виділення коштів на підготовку експонатів до вивезення.»Станом на сьогодні гроші виділили. Є інформація, що в Херсонесі

Таврійському вже все запаковане», – розповіла вона. Таким чином, за словами експерта, загарбники можуть викрасти всю наукову колекцію, речі 1-2 категорії з основного наукового фонду. Окрім археологічних знахідок, за її словами, Херсонес має ще й цінний науковий архів, якому понад 100 років і «схоже на те, що росіяни планують викрасти і його». Також Херсонес має цінну наукову бібліотеку та бібліотеку монастиря Святого Володимира [8].

Вагомою складовою захисту культурної спадщини ЮНЕСКО є її поповнення. Завдяки спільним зусиллям влади і суспільства, починаючи з 2014 р. вітчизняна спадщина активно поповнюється.

Зокрема ЮНЕСКО на 14 Міжурядовому комітеті з охорони нематеріальної культурної спадщини в грудні 2019 р., в Боготі (Колумбія) колумбійській столиці Боготі внесла косівську розписну кераміку до списку нематеріальної спадщини людства.

«Традиція косівської розписної кераміки щойно занесена до списку нематеріальної спадщини. Вітаємо, Україно!», – написала організація у своєму Twitter. Традиція косівської розписної кераміки – до якої належать посуд, обрядові предмети, іграшки та плитка – виникла у XVIII ст., досягши свого золотого віку в середині XIX ст. [9].

1 липня 2022 р. міжурядовий комітет з охорони нематеріальної культурної спадщини вніс український борщ до списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребує негайної охорони.

За словами міністра культури та інформаційної політики Олександра Ткаченка, йдеться про елемент «Культура приготування українського борщу».

«Ми із задоволенням будемо ділитися борщем і його рецептами зі всіма цивілізованими країнами. Та й з нецивілізованими теж, щоб у них було хоч щось світле, смачне та українське», – написав міністр у фейсбуці [10].

Війна у соцмережах розпочалася у 2019 р. через твіт офіційного акаунту МЗС Російської Федерації, в якому було зазначено: «Вічна класика, #борщ – одна з найвідоміших і найулюбленіших російських #страв і символ національної кухні».

Це так само викликало бурхливу реакцію з боку українських користувачів – Росію тоді звинувачували у привласненні кулінарного спадку України. Українська твіттер-спільнота відреагувала гнівом та сарказмом: «Вам недостатньо Криму, ви вирішили й борщ в Україні вкрати».

Прессекретарка російського МЗС Марія Захарова обґрунтувала наявність «нацизму» в Україні тим, що в кулінарних книгах називають борщ українською стравою. Офіційна речниця зовнішньополітичного відомства РФ запевняла, що в Україні забороняються деякі кулінарні книги. «Чому? Тому що не можна було ділитися борщем, ну не можна, він мав належати лише комусь одному. Ось лише одному народу, однієї національності. А так, щоб він був спільний, щоб у кожному місті чи кожному регіоні кожна господиня могла його приготувати по-

своєму, — ні. На компроміси йти не хочуть. Так це і є те, що ми говоримо, — ксенофобія, нацизм, екстремізм у всіх видах”, — заявила Захарова [11].

Останнім з поповнення спадщини став історичний центр Одеси, робота над яким, в Україна тривала близько 10 років, а активізувалась особливо після початку повномасштабного вторгнення Росії. Зокрема, про це згадував Президент України Володимир Зеленський у зверненні до учасників 215-ї сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО.

«Маємо дати чіткий сигнал, що світ не заплющить очі на знищення нашої спільної історії, нашої спільної культури, нашої спільної спадщини.

Одним із кроків для цього має стати збереження історичного центру Одеси — прекрасного міста, важливого порту на Чорному морі та джерела культури для мільйонів людей у різних країнах.

Разом із партнерами ми підготували номінаційне досье Одеси для включення до списку Всесвітньої спадщини. Це ми передаємо до ЮНЕСКО. І я звертаюся до вас із проханням ініціювати проведення позачергової сесії Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, щоб вирішити це питання для Одеси.

І, будь ласка: це не може затягуватися, це не може відкладатися. Одеса, як і всі інші міста України, є мішенню для російських ударів. Будь ласка, підтримайте Одесу! Покажіть саме на рівні ЮНЕСКО, що російський терор має закінчитися» [12].

Зрештою, наприкінці січня 2023 р. комітет всесвітньої спадщини ЮНЕСКО вніс історичний центр Одеси до переліку Всесвітньої спадщини, що знаходиться під загрозою. Відповідне рішення було ухвалено 25 січня у Парижі за прискороною процедурою.

У міській раді Одеси повідомили, що процес включення історичного центру до списку спадщини ЮНЕСКО тривав близько 10 років. А в жовтні 2022 р. Україна офіційно передала на розгляд організації номінаційний файл [13].

Міністерство культури та інформаційної політики (МКІП) розглядає можливість представити до включення у список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО центри ще кількох міст, зокрема Чернігова, про що сказав міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко [14].

«У черзі у нас розгляд інших міст, але це потребуватиме часу, тому що це підготовка досье, робота з експертами, тими, хто опрацьовує його, робота з ЮНЕСКО. Кілька історичних центрів наших міст у нас зараз, так би мовити, на олівці. Очевидно, що це ті, які мають відому у світі історичну спадщину. Принаймні це можна сказати про Чернігів», — зазначив Ткаченко [15].

Важливою складовою також була робота на інформаційному полі, наприклад створення майданчиків для обговорення збереження культурної спадщини. 26 жовтня 2022 р. під патронатом ЮНЕСКО відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Культурна спадщина в умовах війни: захист, збереження та реставрація». Метою заходу стало узагальнення та обмін практичним досвідом українських фахівців з міжнародною пам'яткоохоронною

спільнотою з питань охорони, збереження та відновлення культурної спадщини в умовах війни; створення дорожньої карти задля формування методичних рекомендацій щодо здійснення заходів з охорони, збереження та відновлення культурної спадщини України. За її підсумками в державі буде створено експертну робочу групу із захисту, збереження, реставрації культурної спадщини, до якої увійдуть спеціалісти у сфері охорони культурної спадщини, правозахисники, архітектори, реставратори, археологи та представники громадськості. Станом на жовтень 2022 р. пошкоджено близько 1 тис. об'єктів культурної спадщини та культурних інституцій, частина з яких розташована у звичайних сучасних будинках. За даними заступника міністра культури та інформаційної політики Катерини Чуєвої, це 550 епізодів воєнних злочинів російських військ проти культурної спадщини України: – 171 об'єкт зі статусом пам'ятки, 146 об'єктів цінної історичної забудови, 58 пам'яток і творів мистецтва, які не перебувають на обліку як пам'ятки культурної спадщини (пам'ятники героям АТО, мозаїки, вітражі тощо), 44 музеї. Сама ЮНЕСКО станом липень 2022 р. зафіксувала наступні цифри – пошкоджено 163 культурні об'єкти: 71 релігійну споруду, 12 музеїв, 32 історичні будівлі, 24 будівлі, присвячених культурній діяльності, 17 пам'ятників, 7 бібліотек [16].

Таким чином, можна зробити висновок, що в умовах війни держава і суспільство активно займалися питанням збереження спадщини ЮНЕСКО в Україні. Завдяки цьому ця спадщина не тільки збереглась, а й активно поповнюється станом на березень 2023 р. Але зараз можливо побачити, що попереду постає ще багато викликів в цьому аспекті. Зокрема це робота над поповненням українських пам'яток до списків матеріальної і нематеріальної спадщини ЮНЕСКО, популяризація українських об'єктів в країні і світі, активна робота з розвінчуванням міфів росіян про нашу спадщину тощо. На всі ці виклики як влада, так і соціум консолідовано мають давати відповіді, зберігаючи та примножуючи культурну спадщину країни, тим самим розвиваючи вітчизняну історичну культуру як складову національної ідентичності українців.

Список використаних джерел та літератури

1. «Сучасні тенденції міжнародних відносин»: збірник матеріалів всеукраїнської конференції, м. Київ, 17-18 грудня 2020 року. URL: https://if.npu.edu.ua/images/2021/MRS/07_04/Zb_konf_mizhn_2.pdf
2. Конференція «Сучасні тенденції міжнародних відносин», НПУ імені М.П. Драгоманова, 17.12.2020. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kYXsqfWIDMo&t=4835s>
3. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Постійне представництво України при ЮНЕСКО. URL: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayinski-obyekti-u-spisku-vsесvitnoyi-spadshchini-yunesko>
4. В київському соборі Святої Софії відбулась презентація унікального історичного артефакту. URL: <https://pulsv.com.ua/2021/11/20/v-kyyivskomu-sobori-svyatoyi-sofiyi-vidbulas-prezentacziya-unikalnogo-istorychnogo-artefaktu/?fbclid=PAАaZUxD5cmHxphb6i0MvCYojaN1AtIOfY56G1bXShTJt7xjd3XUKIj7Lcz-M>

5. Нові монографії Надії Нікітенко – Софія Київська. URL: <https://st-sophia.org.ua/uk/novini/novi-naukovi-monografiiy-nadiyi-nikitenko/>
6. Українські дерев'яні церкви зібрали фахівців у Ряшеві. URL: https://risu.ua/ukrayinski-derevyani-cerkvi-zibrali-fahivciv-u-ryashevi_n123456
7. Філіпчук Н. «Архітектурне диво Чернівців» - пам'ятка ЮНЕСКО. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/128/162>
8. Херсонес. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-hersones>
9. Косівську кераміку внесли до спадщини ЮНЕСКО. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kosivsku-keramiku-vnesly-do-spadshchynu-unesco/30324686.html>
10. «Борщ наш». ЮНЕСКО визнав борщ українським. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62008936>
11. Речниця МЗС Росії назвала український борщ проявом «нацизму та ксенофобії». URL: <https://tsn.ua/svit/rechnicya-mzs-rosiyi-nazvala-ukrayinskiy-borsch-proyavom-nacizmu-ta-ksenofobiyi-video-2032597.html>
12. «Ми підготували номінаційне дос'є Одеси для включення до списку Всесвітньої спадщини» – звернення Президента України до учасників 215-ї сесії Виконавчої ради ЮНЕСКО. URL: <https://www.president.gov.ua/news/mi-pidgotuvali-nominacijne-dosye-odesi-dlya-vklyuchennya-do-78421>
13. Історичний центр Одеси включили до списку ЮНЕСКО: що це означає. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1443/the-historical-center-of-odessa-was-included-in-the-unesco-list-what-does-this-mean>
14. У список ЮНЕСКО можуть включити ще кілька міст – Ткаченко. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3659618-u-spisok-unesko-mozut-vkluciti-se-kilka-mist-tkacenko.html>
15. У Рівному оцифрували стародрук XVII століття, виданий Києво-Печерською лаврою. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3531814-u-rivnomu-ocifruvali-starodruk-xvii-stolitta-vidanij-kievopecerskou-lavrou.html>
16. Культурна спадщина в умовах війни: в Україні з'явиться експертна група. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3602251-kulturna-spadsina-v-umovah-vijni-v-ukraini-zavitsa-ekspertna-grupa.html>

References

1. “Suchasni tendenciyi mizhnarodnykh vidnosyn”: zbirnyk materialiv vseukrayins'koyi konferenciyi, m. Kyiv, 17-18 hrudnya 2020 roku. [Online]. Available from: https://if.npu.edu.ua/images/2021/MRS/07_04/Zb_konf_mizhn_2.pdf [In Ukrainian].
2. Konferenciya “Suchasni tendenciyi mizhnarodnykh vidnosyn”, NPU imeni M.P. Drahomanova, 17.12.2020. [Online]. Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=kYXsqfWIDMo&t=4835s> [In Ukrainian].
3. Konvenciya pro okhoronu vsesvitn"oyi kul"turnoyi i pryrodnoyi spadshhyny. Postijne predstavnytvo Ukrayiny pry YuNESKO. [Online]. Available from: <https://unesco.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayinski-obyekti-u-spisku-vsesvitnoyi-spadshchini-yunesko> [In Ukrainian].
4. V kyyivs"komu sobori Svyatoyi Sofiyi vidbulas prezentaciya unikal"nohoistorychnohoarte faktu. [Online]. Available from: <https://puls.com.ua/2021/11/20/v-kyivskomu-sobori-svyatoyi-sofiyi-vidbulas-prezentaciya-unikalnogo-istorychnogo-artefaktu/?fbclid=PAaaSZUxD5cmHxphb6i0MvCYojaN1AtIOfY56G1bXShTJt7xjd3XUKlj7Lcz-M> [In Ukrainian].
5. Novi monohrafiyi Nadiyi Nikitenko – Sofiya Kyivivs"ka. [Online]. Available from: <https://st-sophia.org.ua/uk/novini/novi-naukovi-monografiiy-nadiyi-nikitenko/> [In Ukrainian].

6. Ukrayins"ki derev'yani cerkvy zibraly fakhivciv u Ryashevi. [Online]. Available from: https://risu.ua/ukrayinski-derevyani-cerkvi-zibrali-fahivciv-u-ryashevi_n123456 [In Ukrainian].
7. Filipchuk, N. "Arkhitekturne dyvo Chernivciv" - pam'yatka YuNESKO. [Online]. Available from: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/128/162> [In Ukrainian].
8. Khersones. Ukrinform. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/tag-hersones> [In Ukrainian].
9. Kosivs"ku keramiku vnesly do spadshhyny YuNESKO. [Online]. Available from: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-kosivsku-keramiku-vnesly-do-spadshchyny-unesco/30324686.html> [In Ukrainian].
10. "Borshh nash". YuNESKO vyznav borshh ukrayins"ky. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62008936> [In Ukrainian].
11. Rechnycya MZS Rosiyi nazvala ukrayins"kyj borshh proyavom "nacyzmu ta ksenofobiyi". [Online]. Available from: <https://tsn.ua/svit/rechnycya-mzs-rosiyi-nazvala-ukrayinskiy-borsch-proyavom-nacizmu-ta-ksenofobiyi-video-2032597.html> [In Ukrainian].
12. "My pidhotuvaly nominacijne dos"ye Odesy dlya vklyuchennya do spysku Vsesvitrn"oyi spadshhyny» – zvernennya Prezydenta Ukrayiny do uchasnykiv 215-yisesiyi Vykonavchoyi rady YuNESKO. [Online]. Available from: <https://www.president.gov.ua/news/mi-pidgotuvali-nominacijne-dosye-odesi-dlya-vklyuchennya-do-78421> [In Ukrainian].
13. Istorychnyŭ centr Odesy vklyuchyly do spysku YuNESKO: shho ce oznachaye. [Online]. Available from: <https://visitukraine.today/uk/blog/1443/the-historical-center-of-odessa-was-included-in-the-unesco-list-what-does-this-mean> [In Ukrainian].
14. U spysok YuNESKO mozhut" vklyuchyty shhe kil"ka mist – Tkachenko. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3659618-u-spisok-unesco-mozut-vkluciti-sekilka-mist-tkachenko.html> [In Ukrainian].
15. U Rivnomu ocyfruvaly starodruk XVII stolittya, vydanyj Kyyevo-Pechers"koju lavroyu. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3531814-u-rivnomu-ocifruvali-starodruk-xvii-stolitta-vidanij-kievopecerskou-lavrou.html> [In Ukrainian].
16. Kul"turna spadshhyna v umovakh vijny: v Ukrayini z'yavyt"sya ekspertna hruppa. Ukrinform. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3602251-kulturna-spadsina-v-umovah-vijni-v-ukraini-zavitsa-ekspertna-gruppa.html> [In Ukrainian].

Humenyuk A. Preservation of the UNESCO World Cultural Heritage in Ukraine in the Conditions of War.

The article reveals the problems of preserving UNESCO's world cultural heritage in Ukraine in the conditions of full-scale war and Russian aggression. The author made an attempt to analyze culture as a factor in the formation of national identity. She identified the challenges that arise in the cultural sphere of the state in the conditions of war, including insufficient funding, low wages and, in general, the leveling of culture in an important sense for the population, people, and nation.

One of the main aspects of cultural development is the preservation of the national heritage of Ukraine, in particular tangible and intangible monuments of the UNESCO heritage. The article examines the state in which they are during the Russian-Ukrainian war and the problems of their preservation. The main stages of the development of Ukraine's cooperation with UNESCO are revealed: 1954-1962 - the initial stage of the establishment of relations; 1962-1980 - the stage of deployment of active cooperation; 1980-1990 - the stage of expanding Ukraine's participation in the program of the organization's activities. Since 1991 - a stage of qualitatively new relations, which was facilitated by the achievement of independence. An important step was the inclusion of historical, architectural and natural objects of Ukraine in the UNESCO world heritage list.

Since 2014, a number of topical issues have been discussed and resolved regarding the status and prospects of UNESCO cooperation in the light of preventing new challenges and threats, including the Russian occupation of Ukrainian territories. There is also the question of expanding the list of the

number of monuments. A brief description of the main monuments and potential sites for inclusion in the UNESCO World Heritage List is given.

It was concluded that thanks to active state and social activities, the issue of preservation of the UNESCO heritage in Ukraine is on the agenda, and this heritage is not only preserved, but also actively replenished. However, Ukraine still has to work actively in the direction of popularizing Ukrainian objects in the country and the world, debunking Russian myths about our heritage, etc.

Keywords: *identity, culture, cultural monument, world cultural heritage, UNESCO, Ukraine.*